

PROBLÉMY REGIONÁLNÍHO ROZVOJE SLOVENSKA

Rozália Péťrová

Ekonomická fakulta TU, Katedra ekonomických teórií, Košice

This article is devoted to the importance of creation of regional politics in Slovak Republic and its legal approximation. It deals with possibilities of increasing of entrepreneur activities supported by effective regional politics. According to the example of two euroregions it underlines the possibilities but also the problems of regional development.

V červnu 1991 přijala vláda SR „Zásady regionální ekonomické politiky“ (usnesení vlády SR z 23.7.1991 č. 309 k zásadám regionální hospodářské politiky), ve kterých se v podstatě přihlašuje k Chartě evropského regionálního plánování, avšak nerespektuje její princip komplexnosti a dlouhodobosti. Tím, že regionální politika je v ní cílově orientována na vytváření předpokladů pro vyvážený rozvoj regionů, uvažovaná pomoc v rámci regionálního rozvoje by měla být na základě ekonomických nástrojů (daňových a úvěrových zvýhodnění, přísně účelových dotací a pod.) s možností jejich diferencovaného dávkování. V tomto smyslu jsou „Zásady“ regionální politiky postaveny na základě trhově konformního systému, který by měl fungovat na základě vzájemné interakce a konsensu v přijímaných rozhodnutích mezi ústředními a místními orgány státní správy a místními samosprávami.

I když přijetí „Zásad“ předchází analýze vývoje ekonomické základny a životní úrovně obyvatelstva a její výsledky jsou využívány v regionálně orientovaných hospodářskopolitických aktivitách vlády SR, jejich „filosofie“ v mnoha aspektech neodpovídá ani v současnosti hospodářské politice státu. V jejich pojetí je regionální politika založena na principu vyrovnávání a je tedy z hlediska konkrétní ekonomické situace pasivní a jako taková nepředstavuje adekvátní strategii pro méně rozvinuté regiony (pro regiony částečně adaptace a hlavně pro zaostávající regiony) a směřuje víceméně k omezování celkového růstu.

Současné období celkové transformace společnosti se vyznačuje ekonomicky, sociálně a do určité míry politicky nestabilním prostředím. Pro ekonomiku SR je hlavně charakteristický nedostatek kapitálových zdrojů a klima ještě stále není velmi příznivé pro investiční aktivity. Je jenom pochopitelné, že toto prostředí není nakloněno zejména regionální politice.

Situace v naší ekonomice tedy neumožňuje použít principy a opatření regionální politiky vyspělých zemí Evropy. Především nelze zabezpečit transformační procesy v ekonomické struktuře finanční pomocí státu, a to jednoduše proto, že finanční zdroje jsou celkově nedostatečné.

Nezůstává tedy jiná cesta, než důsledně a rychle realizovat systémové změny v ekonomice. Rychlé obnovení tržních mechanismů by se mělo pozitivně projevit v zájmu ekonomických subjektů, využívat existující a rozvojový potenciál území a jeho specifické lokalizační výhody, plynoucí z územní kooperace výroby. Regionální politika prostřednictvím adekvátní strategie a nástrojů by měla významně urychlit tyto procesy. V nich lze vidět těžiště regionální politiky v současném procesu transformace.

Regionální politika a zvyšování podnikatelských aktivit

Regionální politika má veliký vliv na vytvoření podnikatelských aktivit. Vypracování regionální politiky, která by brala ohled na zachování specifčnosti daných regionů

a eliminovala by rozdíly ve vývoji jednotlivých regionů, si vyžaduje spolupráci státních a regionálních orgánů.

Hospodářská rada vlády SR projednala v r. 1992 podmínky na podporu malého a středního podnikání (MSP) a předpoklady vývoje za účelem podpory rozvoje MSP a přípravě regionálních projektů - programů regionálního rozvoje.

Byla zřízena Rada vlády SR pro regionální rozvoj regionů (usn. vl. SR č. 647/1992). Postupně byla zpracována řada dokumentů k řešení problematiky rozvoje regionů, např. regionální politika vlády SR, analýza sociálně ekonomického rozvoje regionů SR, návrh priorit strategie programu postupu rozvoje regionů a j.

V r. 1996 byl přijat zák. č. 221/1996 o územním a správním uspořádání SR, podle něhož vzniklo 8 nových krajů a 79 nových okresů. Na krajských a okresních úřadech byly zřízeny odbory regionálního rozvoje a jiných odvětvových vztahů.

Dále byla přijata kritéria pro schvalování a financování projektů podporujících regionální rozvoj, návrh na zřízení Národní agentury pro regionální rozvoj, návrh regionální klasifikační úrovně za SR (ve vztahu k EÚ a jejím projektům rozvoje).

V r. 1997 byla přijata koncepce státní regionální politiky (usn. vl. SR č. 802/1997). V r. 1998 přijala vláda SR dvě významná usnesení:

- zřízení Národní agentury pro regionální rozvoj SR (NARR),
- Strategii regionálního rozvoje SROV.

Gestorství za regionální politiku SR bylo původně svěřeno Ministerstvu pro hospodářskou strategii SR, později Komisi vlády SR pro hospodářskou strategii. Od r. 1995 plní tuto úlohu Úřad pro strategii rozvoje společnosti, vědy a techniky. Poradním orgánem vlády pro regionální hospodářskou politiku a proces reformy veřejné správy je Rada vlády SR pro veřejnou správu.

Pokud jde o podporu rozvoje regionů působí v SR řada ekonomických nástrojů, např.: prostředky státního rozpočtu na projekty rozvoje regionů, Nadace pro rozvoj regionů, státní fondy (Státní fond životního prostředí, Státní fond kultury, Fondy národního majetku a j.), záruční programy, programy na podporu MSP, státní odvětvové a rozvojové programy, programy START, PATENT, REGION, podpůrné úvěrové programy (na rekonstrukci provozních prostorů a jejich koupi a pod.), zahraniční fondy, programy pomoci (PHARE, Palmif, Interreg ICBC, Tempus, CREDO).

Efektivita uváděných aktivit může být ještě zvýšena jejich správnou koordinací. Strategické plány připravené pro jednotlivé regiony by měly být šancí pro jejich obyvatelstvo a měly by poskytnout prostor pro vícefunkční rozvoj. Každý strategický plán by měl vycházet z analýzy hospodářského a sociálního potenciálu regionu, zejména ze zdrojů a vývojových možností.

Na aktivaci hospodářského rozvoje regionu je nezbytné splnění určitých podmínek, např.: rozvoj a rozšíření potřebné infrastruktury, vzdělávací a odborné doškolovací kurzy, propojení na potenciální investory. Pro zvýšení vlivu na ekonomický vývoj určitého regionu je nezbytné zakládat speciální oddělení, která by byla odpovědná za monitorování ekonomické situace a věděla by pomoci začínajícím podnikatelům.

Euroregiony na Slovensku

Přeshraniční spolupráce je realizována, např. v těchto oblastech:

- Vídeň - Bratislava - Győr,
- Slovensko - polská pohraniční spolupráce,
- Rakousko - slovenská dohoda o regionální politice,
- přeshraniční spolupráce SR - ČR - Rakouska a Maďarska (PHARE CBC Partnerství 2000),
- v Radě vlády SR pro integraci do EÚ vypracování návrhu postupu při přípravě Národního programu pro přijaté *acquis communautaire* v SR za sektor 21. Regionální politika a koordinaci strukturálních nástrojů,
- Euroregion Karpaty.

Zlatý trojúhelník Vídeň - Bratislava - Győr. Koncem ledna tohoto roku se uskutečnilo trojstranné maďarsko-rakousko-slovenské setkání premiérů vlád v Šoproni. Maďarská strana tehdy oznámila, že na podzim 1999 zorganizuje hospodářské symposium v Gyóru, na kterém se bude jednat o podmínkách přeshraniční hospodářské spolupráce všech tří států. Stalo se. Nečekaně se zúčastnilo asi 400 zájemců z řad obchodníků a podnikatelů, což bylo o sto více, než pořadatelé předpokládali. Přišli s úmyslem najít si partnera pro podnikání.

V hospodářských vztazích, zejména v přeshraniční regionální spolupráci, se eviduje pozitivní obrat. Ekonomika trojúhelníku Vídeň - Bratislava - Győr, který se díky potenciálním možnostem rozvoje nazývá i zlatým trojúhelníkem, má své společné zájmy. Východní část Rakouska disponuje rozvinutým zemědělstvím a průmyslem, západní zadunajsko-maďarská oblast má rozvinutý strojírenský průmysl, Bratislava má zase silný chemický průmysl, přilehlý jihozápad Slovenska konkurenceschopné zemědělství a potravinářský průmysl.

Na jednáních se nakonec zúčastnilo 35 maďarských, 32 slovenských a 66 rakouských, zejména malých a středních podniků, z čeho lze dedukovat, že tato podnikatelská vrstva hledá možnosti připojit se do hospodářské struktury této dynamicky se rozvíjející oblasti. Ze zúčastněných maďarských firem, 34 % reprezentovalo kovoobrábějící, resp. strojírenský průmysl, 17 % potravinářský průmysl, 17 % obchod, 11 % přepravní sekci, přišly i firmy z oblasti dřevozpracujícího, textilního, plastického a stavebního průmyslu a z komunálních podniků.

Pětatřicet procent rakouských podniků hledalo spolupráci v strojírenské oblasti, 17 % v obchodě, 13 % v potravinářské oblasti, 8 % v stavebním průmyslu a 4 % v přepravní oblasti. Snahy slovenských podnikatelů se soustředily zejména na obchod. Ze zúčastněných firem hledalo 62 % maďarského obchodníka, 34 % chtělo navázat partnerství ve strojírenském, 34 % potravinářském, 22% v stavebním průmyslu a 12 % v dopravě.

Důležité výsledky, nebo velké obchody, se na trojstranném setkání v Gyóru pravděpodobně nedosáhly, což se nakonec vzhledem na nehomogenost hospodářského prostředí ani neočekávalo. Stala se však jiná, důležitější věc. Uskutečnily se desítky setkání podnikatelů, což je významná investice především pro region Vídeň - Bratislava - Győr na nejbližší roky, kdy se už snad vyřeší i vstup Maďarska a Slovenska do EÚ.

Euroregion Karpaty

V únoru 1993 byl podepsán zakládající dokument Karpatského euroregionu (KER).

I když oficiální účast Slovenska v projektu KER vláda SR v Debrecínu odmítla potvrdit, zohlednily se aktivity představitelů samosprávy východního Slovenska a slovenské straně byl přiznán tzv. statut přidruženého člena. V červenci tohoto roku vláda SR požádala o plnohodnotné členství. Asociace Region Karpaty zastupuje, jako přidružené členy, okresy a města Bardejov, Humenné, Vranov, Medzilaborce, Košice okolí, Prešov, Sabinov, Snina, Sobrance, Stropkov, Svidník a Trebišov.

Celý proces otevírání se SR směrem ke KER stojí teprve na začátku. Existující struktury se rozvíjely mimo Slovenska a bude nezbytné vypracovat funkční model existence a dát mu správné impulsy. To si bude vyžadovat nejen důslednou a kvalitní legislativní přípravu na platné členství obcí, měst, okresů resp. krajů v KER, ale i promyšlenou propagaci. K tomuto účelu by měla sloužit i všeobecná socioekonomická charakteristika slovenské části Karpatského Euroregionu, která by mohla pomoci rozvinout aktivní ekonomickou spolupráci.

Základní geografická struktura území slovenské části Karpatského euroregionu se nachází ve východní části Slovenska a má výhodnou polohu. Sousedí na severu s Polskem v délce 190,4 km, hranice s Ukrajinou ve východní části má délku 98 km a jižní hranice s Maďarskem 162,6 km. Rozloha slovenské části území je 10 466 km² a počet obyvatel 1,9 mil.

Rozloha území KER je odhadovaná na 132 851 km² a počet obyvatel se odhaduje na 14 mil.

Nosnou úlohu při rozvíjení spolupráce v Karpatském euroregionu by mohly pomoci rozvíjet krajské úřady v Košicích a Prešově. Cílevědomý a všestranný informační tok mezi partnery v rámci KER je základním předpokladem funkčnosti. Přínosem účasti SR v KER už jako plnoprávného člena by mohlo být právě obnovení vydávání specifického periodika KER s posunem od vyhraněně informačního zpravodajského charakteru k publicistice a analýze. Integroujícími prvky by mohly být tisk a televize. Časopis s prioritami nejen ekonomickými, ale i kulturními a TV relace Karpatský euroregion s pravidelným pořadem odvysílaným v národních jazycích ve stejném čase. Součástí programu by postupně mohlo být i vysílání komerčních šotů. V úvodní fázi je však nezbytný státem podporovaný vstup národních televizí.

Úspěšně se rozvíjející forma v Evropě je přeshraniční spolupráce, která je motivačním prvkem v regionech, které mají většinou periferní charakter. Je cennou příležitostí na mobilizaci místních zdrojů i na přilákání investic, které by jinak proudily výhradně do center jednotlivých států.

Je jenom na škodu, že zatím, co je regionální politika ve vyspělých zemích Evropy reálnou skutečností, v naší ekonomice si teprve hledá své místo.

Použitá literatura:

J. Almer: „Európa pre Slovákov - Slovensko pre Európu“, publikácia k projektu SR č.93180202, Print - Bratislava

M. Hamalová: „Vyhnúť sa úpadku regiónov - náprava by stála viac“, Profit plus 1993, č. 10, str. 1-2

J. Zinija: „The Regional Policy and Rural Areas Development in Southern Poland“, Zborník z ved. konferencie, Nitra 1998

Hospodárske noviny: 15.2.1999

Hospodárske noviny: 28.10.1999

Kontaktní adresa:

Ing. Rozália Pétrová, CSc.

Ekonomická fakulta TU, Katedra ekonomických teórií

B. Němcovej 32, 040 01 Košice

☎ 0421-95-6325410

fax: 0421-95-6330983

Recenzoval: Ing. Josef Zilvar, CSc., vedoucí katedry veřejné správy, FES, UPa